

Toni Pou, ex-col·laborador d'EL TEMPS, ha obtingut el premi Godó de periodisme d'investigació i reporterisme, amb la crònica d'un viatge científic a l'Àrtic, 'On el dia dorm amb els ulls oberts', editada per Empúries.

“Els inuits eviten l'escorbut menjant-se la carn crua”

Per què un llibre sobre l'Àrtic? —Tot va començar quan vaig tenir l'oportunitat de viatjar a l'Àrtic amb el vaixell Amundsen, gràcies a una convocatòria de la Federació Mundial de Periodistes Científics que va organitzar perquè era l'Any Polar Internacional. Em van seleccionar, hi vaig anar i hi vaig recollir prou informació per a un llibre o dos o tres.

—**En tornar vàreu fer un reportatge a EL TEMPS, però us quedaven més coses al pap.**

—Me'n van quedar moltes. Des d'allà també vaig fer un blog que anava actualitzant cada dia, però em quedava moltíssima informació que no podia abocar-hi.

—**Tot i que comenceu amb la preparació del viatge, l'estructura del llibre no és estrictament cronològica.**

—No ho és perquè, un cop em vaig documentar i vaig fer el viatge, em vaig adonar que hi havia molts fronts per a explicar què és l'Àrtic. Per això em vaig centrar en tres eixos bàsics: el viatge —allò que veus, les anècdotes, la convivència, la gent—, la recerca científica que es fa al vaixell —tota la investigació que es podia divulgar— i, des de la perspectiva històrica, les expedicions polars del segle XIX i començament del XX, que és un tema que sempre m'ha fascinat.

La idea ha estat barrejar aquests tres eixos d'una manera natural: comparar les expedicions del XIX amb les de l'actualitat, fer notes de viatge i in-

cloure-hi la ciència. És més o menys cronològic pel que fa al viatge, però faig salts en el temps per a explicar aquelles expedicions.

—**També les feu servir per a presentar l'Àrtic.**

—En algun cas, sí, perquè sempre m'ha interessat molt la figura de l'explorador antic. Ara n'hi ha, però viatgen en unes condicions molt millors. No és ni tan èpic ni tan perillós ni tan arriscat. Per tant, era interessant de destacar aquest contrast.

—**Començant per la roba d'abric?**

—Les actuals i les dels exploradors no tenen res a veure. A banda del GoreTex i els folres polars, avui hi ha aquests vestits de color taronja llampanant d'un material que és impermeable però transpira, que no deixa passar el vent i si caus a l'aigua no et mulles. És un prodigi. En canvi, al segle XIX els anglesos anaven amb jersei de llana. Imagineu-vos quan es posava a ploure amb unes temperatures de 30 sota zero. N'hi havia que sí que feien servir pells, però molts es pensaven que els seus jerséis de llana eren millors que els que feien els inuits. Per això moltes expedicions van acabar dramàticament. No anaven preparats, en alguns casos perquè no en sabien més i en uns altres perquè no observaven com resolien aquests problemes la gent que vivia allà —no sé si per prepotència o per desídia.

—**Els exploradors tenien sovint aquest sentit de superioritat sobre els indígenes?**

—Sí. Una de les anècdotes més clares en aquest sentit té a veure amb el costum de menjar carn crua dels inuits. Ells caçaven animals i se'ls menjaven crus. Aquesta era una de les raons per les quals els exploradors els consideraven uns salvatges totals. Els occidentals caçaven els animals i els cuinaven. El fet cert és que a la carn crua hi ha vitamina C i a la carn cuita, no. Conscientment o inconscientment, els inuits evitaven l'escorbut —que hi és la malaltia més freqüent— amb la carn crua, mentre que molts exploradors occidentals morien sovint d'aquesta malaltia, perquè desconeixien que la manca de vitamina C origina l'escorbut.

—**Vau poder tenir contacte amb els inuits?**

—Poc, però cap al final del viatge vam fer una sessió en què científics i inuits es trobaven. Els científics expliquen què fan a la gent de la comunitat, primer per a estudiants i gent jove, i després per a tots els adults. Això va ser molt interessant perquè vàrem poder parlar amb ells dels seus costums i de quins canvis noten.

—**Quan parleu de canvis, voleu dir canvis provocats per l'escalfament global?**

—En primer lloc, ells van veient espècies d'animals que no havien vist mai. Ara, com que les temperatures no són tan baixes, aquestes espècies s'aventuren a anar més al nord. Una altra cosa que noten és que hi ha cada vegada menys gel a l'estiu i que és més feble. Això fa que costi més de mantenir un estil de vida tradicional basat en la caça i la pesca. En aquestes activitats el gel és molt important —ells diuen que el gel són les seves autopistes— i si és més prim, és més perillós i els limita el radi d'acció. Abans, quan sortien a caçar, construïen un iglú, caçaven i hi tornaven per a dormir. Diuen que això ara ja no ho fan perquè és més perillós.

—**La ciència corrobora aquests canvis que ells perceben a escala humana?**

—La mobilitat de les espècies és estudiada i corroborada científicament. I això del gel, també. Segons les imatges dels satèl·lits des dels 70 fins ara, el gel experimenta una reducció irregular prou important a l'estiu. S'ha comprovat.

—**Quines eren les recerques principals de l'Amundsen?**

—L'objectiu general era entendre l'Àrtic com un tot —el gel, la terra, l'atmosfera, les temperatures i els éssers vius— i estudiar com pot respondre al canvi climàtic. Hi havia moltes línies de recerca en paral·lel: uns que estudiaven el gel físicament (extensions, gruixos, comparatives anuals) i unes altres que l'estudiaven des d'un punt de vista més biològic (quins microorganismes i algues hi ha a dins, quin paper hi fan, què impliquen com a aliment disponible per als altres animals). Estudien també les espècies de zooplàncton que hi ha per a veure si hi detecten espècies d'aigües més càlides, perquè això seria un símptoma inequívoc que passa alguna cosa. N'hi ha que hi investiguen els contaminants. L'Àrtic sembla un lloc superpur i net, però al fons marí hi ha mercuri, al gel també i en alguns organismes també s'hi detecta.

—**D'on prové?**

—Dels rius que hi van a parar, bàsicament procedents de processos industrials al Canadà. De pesticides també se n'hi detecta. Una part s'ha degradat però una altra, no. La majoria es troba a les zones més fredes, perquè la degradació hi és més lenta i l'aigua freda accepta més gas en dissolució, i perquè hi ha una circulació atmosfèrica que va fent salts cap al nord.

—**Els pesticides procedeixen de contaminació atmosfèrica?**

—Sí. Són molt volàtils i hi ha una part molt gran que no es queda a les plantes sinó que viatja.

—**L'altre eix del llibre és el viatge i la convivència. Quant temps vau ser-hi?**

—Gairebé un mes.

—**Quanta gent hi viatjàveu?**

—Té capacitat per a unes vuitanta persones. Cinquanta són científics i trenta, tripulació. Del dia a dia, vaig parlant de temes diversos: la situació del Quebec, ja que aquest vaixell sortia d'allà i molts científics i tripulants eren canadencs o quebequesos...

EDICIONS 62

—**Tracteu del tema nacional, també?**

—Sí, tot i que hi havia un cert recel a parlar-ne.

—**Perquè no suri el conflicte?**

—Sobretot els canadencs, no en volien parlar.

—**Parleu també de la importància del menjar.**

—Sí. Els científics treballen frenèticament, allà. Fan jornades de quinze i setze hores per a aprofitar el temps. En aquest ambient, sembla que no pugui ser, però els àpats són moments molt importants, perquè són els petits moments de descans, de poder conversar i trencar la rutina. Llavors és molt important que el menjar sigui bo i, sorprenentment, ho era: molt bo.

—**Quebequès o canadenc?**

—En qualsevol cas, contundent, no gaire mediterrani: Amb molta carn i força salsa.

—**Quina és la conclusió principal que n'heu tret?**

—Després d'estar-hi un mes parlant amb científics, m'ha quedat clar que el canvi climàtic és un fet indiscutible i que a l'Àrtic es produeix molt més ràpid que no a la resta del planeta.

—**Considereu significatiu que el premi Godó de periodisme d'investigació i reporterisme l'hagi guanyat una obra de periodisme científic?**

—El fet que el donin a un llibre amb tant contingut científic em sembla molt important perquè indica que s'aposta per la ciència i la difusió de la ciència.

Alex Milian